

Rabbis' Sons Syndrome

Show# 226 | June 29th 2019

Riddles of the week

#1

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ז עמוד ב

אמר רב חנין אמר רב: השומע הזכרת השם מפי חבירו - צריך לנדותו, ואם לא נידהו - הוא עצמו יהא בנידוי, שכל מקום שהזכרת השם מצויה - שם עניות מצויה, ועניות כמיתה, שנאמר: כי מתו כל האנשים, ותניא: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם - או מיתה או עוני.

הר"ן מסכת נדרים דף ז עמוד ב

שנאמר כי מתו כל האנשים וגו' - דלא מתו ממש כדאמרינן לקמן בפרק ר"א / נדרים / (דף סד:): דמהוי הוו דכל מקום שנאמר נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירם ואינהו הוו במחלוקת של קרח אלא דמפני שהענו אמר כי מתו דאע"ג דאמרינן התם דארבעה חשובין כמת עני וסומא ומצורע ומי שאין לו בנים הכא ודאי מעניות קאמר דאין לומר שנסתמו דהא כתיב במחלוקתו של קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר וליכא למימר נמי שהיו מצורעין דהא כתיב (דברים יא ו) בקרב כל ישראל וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה דהא אמרינן שחזרו למומן במעשה העגל וליכא למימר דמשום שלא היה להם בנים אמר כי מתו דא"כ היכי א"ל מפני זה שוב מצרימה וכי מפני שלא היה להם בנים לא היו נשמעין למלכות להלשינו אל פרעה אלא ודאי מפני שירדו מנכסיהם ולא היו דבריהם נשמעים.

#2

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צ עמוד ב

(אמר רבי יוחנן): מניין לתחיית המתים מן התורה - שנאמר ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן, וכי אהרן לעולם קיים? והלא לא נכנס לארץ ישראל, שנותנין לו תרומה. אלא, מלמד שעתיד לחיות, וישראל נותנין לו תרומה - מכאן לתחיית המתים מן התורה.

ערוך לנר מסכת נדה דף סא עמוד ב

בד"ה אמר. שמצות בטלות לע"ל. דעת התוס' בזה דמה דאמרינן מצות בטלות לע"ל היינו לאחר תחיית המתים אמנם הר"ן בשם הרשב"א כתב דלעתיד לבא היינו לאחר שמת בעוד שהוא מת אבל לע"ל לאחר תחיית המתים מצות לא בטלות והסדרי טהרה כתב שיש להוכיח כדעת הרשב"א ממה דאמרינן בסנהדרין ר"פ חלק אמר ר"י מניין לתחיה"מ מן התורה שנאמר ונתתם את תרומת ד' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים אלא מלמד שיקום וישראל נותנים לו תרומה והרי שם בעל מאמר זו הוא ר' יוחנן והוא ס"ל הכא דמצות בטלות לע"ל וא"כ איך שייך תרומה אע"כ מוכח כדעת הרשב"א דלע"ל לאחר התחי"י לא בטלות עכ"ד.

אבן עזרא פרשת פנחס פרק כו פסוק יא

ובני קרח לא מתו - והעד שמואל ובניו ובני בניו שהם המשוררים, והם הנקראים הקרחים, לבני קרח מזמור (תה' מט, א), גם בתורה כתוב: משפחת הקרחי (נח). והזכיר הכתוב ובני קרח עם בני ראובן, בעבור כי בני דתן ואבירים גדולים וקטנים מתו. **והנה רעת דתן ואבירים קשה מרעת קרח:**

תהלים פרק קו פסוק יז

תפתח־אָרץ ותבלע־דָתָן וְאִתָּכֶם עַל־עֵדֶת אַבְיָרָם:

רש"י במדבר פרשת קרח פרק טז פסוק א

ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלא נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת, וכן (איוב טו, יב) מה יקחך לברך, לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר ויקח קרח משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנאמר (במדבר כ, כה) קח את אהרן, (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים:

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה ג

והמצוה השלישית היא שצונו לאהבו יתעלה וזה שנתבונן ונשכיל מצותיו ופעולותיו עד שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג וזאת היא האהבה המחוייבת. ולשון סיפרי (פ' שמע) לפי שנאמר ואהבת את יי' אלהיך איני יודע כיצד אוהב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה כבר בארו לך כי בהשתכלות תתאמת לך ההשגה ויגיע התענוג ותבא האהבה בהכרח. וכבר אמרו שמצוה זו כוללת גם כן שנדרוש ונקרא האנשים כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו. וזה כי כשתאהב אדם תשים לבך עליו ותשבחהו ותבקש האנשים לאהוב אותו. וזה על צד המשל כן כשתאהב האל באמת כמה שהגיעה לך מהשגת אמיתתו הנה אתה בלא ספק תדרוש ותקרא הכופרים והסכלים לידיעת האמת אשר ידעת אותה. ולשון סיפרי (שם) ואהבת את יי' וכו' אהבהו על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן. ר"ל כמו שאברהם בעבור שהיה אוהב השם כמו שהעיד הכתוב (ישעי' מא) אברהם אוהבי שהיה גם כן לגודל השגתו דרש האנשים אל האמונה מחוזק אהבתו כן אתה אוהב אותו עד שתדרוש האנשים אליו:

שו"ת מגדלות מרקחים יו"ד סי' כז

סימן כז

הנה נשאלתי אם מותר להחזיק משגיח על חלב, בכפר שאין דרים שם יהודים וכוא יהי מוכרח להתפלל שם בלא מנין. תשובה. הנה בערב ר"ה אין פנאי להאריך ע"כ מוכרח אני לקצר, ותמלית תשובתי היא, דחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו הוא עריפה וכדי להציל אפי' איש אחד מישראל מאכילת עריפות מותר להתפלל כל ימיו בלא מנין, ואם א"א לו להתפלל כלל אז פטור לגמרי מתפלה, כי עוסק במצוה פטור מן המצוה, ואין לך מצוה גדולה מזו מלהציל איש מישראל מאכילת עריפות, ומכש"כ להציל כמה מאות נפשות מאכילת עריפות. ע"כ חוב גמור מוטל על הקהל להוציא הוצאות ולשלוח יהודי שם להשגיח על החליצה ועל הפאסטריוזינג, והש"י יהי בטורכס שלא תכשלי באכילת עריפות ח"ו, ומחמת עירדות שנת וי"ט אקצר.

שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קנו סעיף ז

הרואה את חבריו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה עליו להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על נפשו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך ואם לא קיבל ממנו יחזור ויוכיחנו שנאמר הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים עד שיכנו החוטא או יקללנו ואינו מחויב להוכיח אלא עמיתו שהוא חברו שהוא גס בו אבל איש

אחר שאם יוכיחו ישנאנו וינקום ממנו אינו צריך להוכיחו כיון שבודאי לא ישמע לו אבל חבירו אפילו אם יודע שלא ישמע לו חייב להוכיחו אלא אם כן הוא חוטא בשוגג שאז אנו אומרים מוטב שיהיה שוגג ואל יהיה מזיד.

ורבים אפילו הם מזידין אין להוכיחם יותר מפעם אחת אם ידוע לו שדבריו אינם נשמעים ועל זה אמרו כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע ואם הם שוגגים אין להוכיחם כלל שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים.

במה דברים אמורים ביחיד המוכיח אבל על הבית דין מוטל להוכיחם ולגער בם שלא יהיו נתפשים באותו עון ואפילו הוא דבר שאיסורו אינו אלא מספק ואפילו אם רבים הם השוגגים ואין להם להשמט ולומר מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידיים **אלא אם כן הוא איסור שאינו מפורש בתורה ופרצו בו רבים מפני חסרון אמונתם באיסור שאז קשה מאוד למחות בידם** שאי אפשר לבית דין להעמיד שוטרים בבית כל אחד ועל זה אמרו הנח להם לישראל מקצוף עליהם ומגער בם מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידיים:

רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה ג

במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואף על פי ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, **לפיכך ראוי להחזיר בתשובה** ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

[click here](#) **הקדמת חתם סופר לשו"ת יורה דעה פיתוחי חותם** Too see the

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שו סעיף יד

מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה; ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי כייפינן ליה:

[click here](#) **הקדמה לספר שערי ישר** Too see the

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כו אות ד

דברי חתם סופר על מה שאר"ע ואהבת לרעך כמוך זהו כלל גדול בתורה, הוא בתורה ומצות דוקא דבעניני עוה"ז הא דרש ר"ע דחייך קודמין תמוהין מאד דבתורה ודאי תורתו קודמת כמפורש בקידושין דף כ"ט ע"ב שאף מלמוד תורה של בנו הוא עדיף וכ"ש מלמוד תורה דאחרים, ועיין ברמב"ם פ"א מת"ת ה"ד שפסק זה ובה"ב פסק שבנו קודם לבן בנו ובנו קודם לבן חברו, וכן איכא דין קדימה בצדקה ברמ"א יו"ד סימן רנ"א סעי' ובה"ב פסק שבנו קודם לבן בנו ובנו קודם לבן חברו, וכן איכא דין קדימה בצדקה ברמ"א יו"ד סימן רנ"א סעי'

ג' עיין שם, ופשוט שבתורה הוא עצמו עדיף על אחרים יותר הרבה מבצדקה, דבצדקה פשוט שרק לחם שלו קודם ללחם של אחרים אבל אם חסר לו בשר ולחברו לחם צריך ליתן לחם לחברו ולא יאכל הוא בשר ועיין בפ"ת סימן רנ"א ס"ק ד' מפורש זה לענין שאר קדימות וכמו כן פשוט שהוא לענין קדימת עצמו מאחרים אף שהוא עני שצריך ליתן לו גם בשר, ובתורה ברור שאף מי שידוע כבר מסכת אחת ואפילו סדר שלם הוא קודם ללמוד סדרים האחרים מללמד האחרים אף אותה המסכת, וגם בעניני עוה"ז ליכא איסור אלא רשות אם אינו פקוח נפש ממש שאז מסתבר שאסור ואילו בתורה הוא גם אסור להקדים האחרים מלמוד עצמו. אך הוריתי שכל ת"ח אף שצריך לעצמו והוא גדול מאד מחוייב ללמד מקצת זמן גם עם אחרים אף שמתבטל מתורת עצמו והבאתי ראיה מהא דר' פרידא שלימד לתלמיד קשה הבנה שהוצרך ללמד עמו ד' מאות זימני בעירובין דף נ"ד ע"ב אף שבזמן הזה היה יותר טוב אם למד לעצמו והיה לו שכר גדול חי' ד' מאות שנה וכל דורו הביא בזכות זה לעוה"ב, שלכאורה היה אסור דלעצמו היה עדיף, דהוא למד עמו במקצת הזמן שמחוייב לבטל מתלמודו ולמד עם אחרים, ומסתבר לי שהוא ג"כ שיעור מעשר עשירית הזמן שיש לו ללמוד תורה ואולי יכול להוסיף עד חומש וצ"ע לענין השיעור. ולענין מצוה אם הוא וחברו צריכין לקיים מצוה וא"א אלא לאחד ודאי שאם יתן לחברו יעבור על העשה לכן לא מובן דברי החת"ס וצע"ג בכוונתו. ובכלל לא ידוע ענין הקדימות לחיוב האהבה, דכיון דהוא שליכא אלא לאחד ור"ע לא סבר כבן פטורא דימותו שניהם אלא מחוייבין ליתן רק לאחד ולהציל אחד, ממילא אף שהוא והאחר ממש שוין לו באהבה ובכל החיובים דמאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי דלמא דמא דידי סומק טפי כלשון התוס' לענין שבלא מעשה אין חייב למסור עצמו בסנהדרין דף ע"ד ע"ב ד"ה והא. והלמד דלרעך לפי פשוטו הוא במקום את שברוב מקראות כתוב בכה"ג בלשון את וכן ואהבת לו כמוך דכתיב בגר הוא במקום אותו, ואף שאיכא מ"ד דדריש אתין גם הלמד ידרוש.

אגרת הקדש- בעל התניא סימן טז

ולא אמרו "חייך קודמין" אלא כשביד אחד קיתון של מים וכו', שהוא דבר השווה לשניהם בשווה לשתות להשיב נפשם בצמא. אבל אם העני צריך לחם לפי המצב, ועצים וכסות בקרה? וכהאי גוונא, כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד וזבח משפחה בשר ודגים וכל מטעמים של האדם וכל בני ביתו, ולא שייך בזה חייך קודמין, מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של העני שווה בשווה ממש, כדאיתא בנדרים דף פ'.

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף נד עמוד ב

רבי פרידא הוה ליה ההוא תלמידא דהוה תני ליה ארבע מאה זימני וגמר. יומא חד בעיוה למלתא דמצוה, תנא ליה ולא גמר. אמר ליה: האי דנא מאי שנא? אמר ליה: מדהיא שעתא דאמרו ליה למר איכא מילתא דמצוה - אסחאי לדעתאי, וכל שעתא אמינא, השתא קאי מר, השתא קאי מר. אמר ליה: הב דעתיך ואתני לך. הדר תנא ליה ארבע מאה זימני [אחריני] נפקא בת קלא ואמרה ליה: ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שני, או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי? אמר: דניזכו אנא ודריי לעלמא דאתי. אמר להן הקדוש ברוך הוא: תנו לו זו זו.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א-ח

נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה, אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם ב לדבר בם, ואין האשה חייבת ללמד את בנה שכל החייב ללמוד חייב ללמד.

כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך, ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאין בניו, שנאמר ושננתם לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידיך שהתלמידים קרויין בנים שנאמר ויצאו בני הנביאים, אם כן למה נצטוו על בנו ועל בן בנו, להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן חבירו.

וחייב לשכור מלמד לבנו ללמדו, ואינו חייב ללמד בן חבירו אלא בחנם, מי שלא למדו אביו חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד.

היה הוא רוצה ללמוד תורה ויש לו בן ללמוד תורה הוא קודם לבנו, ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמדו יותר ממנו בנו קודם, ואף על פי שבנו קודם לא יבטל הוא, שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו כך הוא מצווה ללמד עצמו.

לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך ישא אשה שאם נשא אשה תחלה אין דעתו פנויה ללמוד, ואם היה יצרו מתגבר עליו עד שנמצא שאין לבו פנוי ישא ואחר כך ילמוד תורה.

מאימתי אביו חייב ללמדו תורה משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה ושמע ישראל, ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים עד שיהיה בן שש או בן שבע הכל לפי בוריו, ומוליכו אצל מלמד התינוקות.

היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שכר נותן לו שכרו, וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה, מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר, אבל ו תורה שבעל פה אסור ללמדה בשכר שנאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' וגו' מה אני בחנם למדתי אף אתם למדתם בחנם ממני וכן כשתלמדו לדורות למדו בחנם כמו שלמדתם ממני, לא מצא מי שילמדו בחנם ילמדו בשכר שנאמר אמת קנה, יכול ילמד לאחרים בשכר תלמוד לומר ואל תמכור, הא למדת שאסור לו ללמד בשכר אף על פי שלמדו רבו בשכר.

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה.

שמות רבה (וילנא) פרשת ויקהל פרשה מח אות ג

ד"א ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור, מה ראה להזכיר כאן חור אלא בשעה שביקשו ישראל לעבוד עבודת כוכבים נתן נפשו על הקדוש ברוך הוא ולא הניח עמדו והרגוהו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך שאני

פורע לך, משל למלך שמרדו עליו לגיונותיו עמד שר הצבא שלו ונלחם עמהם אמר להם על המלך אתם מורדים עמדו והרגו אותו, אמר המלך אילו ממון נתן לי לא הייתי צריך לפרוע לו עאכ"ו שנפשו נתן עלי מה אני עושה לו אלא כל בנים שיצאו ממנו אני מעמידם דוכסים ואפרכים, כך בשעה שעשו ישראל העגל עמד חור ונתן נפשו על הקדוש ברוך הוא אמר לו חייך כל בנים היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל וימלא אותו רוח אלהים, ולא זה בלבד אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקדוש ברוך הוא חכמה ובינה ודעת שנאמר (שמות לו) ויעשו כל חכם לב, ולא בבני אדם אלא אפי' בבהמה ובחיה שנאמר (שם/ שמות ל"ו) חכמה ותבונה בהמה, בהמה כתיב שנתנה חכמה באדם ובבהמה ולא נתפרסם מכלם אלא בצלאל, הוי קרא ה' בשם בצלאל.

בית יעקב פרשת ויקהל

במדרש רבה (פרשה מ"ח ד'), ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור, מה ראה להזכיר כאן חור, אלא בשעה שבקשו ישראל לעבוד עבודה זרה נתן נפשו על הקב"ה ולא הניחן עמדו והרגוהו, אמר לו הקב"ה חייך שאני פורע לך, משל למלך שמרדו עליו לגיונותיו, עמד שר הצבא שלו ונלחם עמהם אמר להם על המלך אתם מורדים, עמדו והרגו אותו, אמר המלך אילו ממון נתן לי לא הייתי צריך לפרוע לו, על אחת כמה וכמה שנפשו נתן עלי מה אני עושה לו, אלא כל בנים שיוצאים ממנו אני מעמידם דוכסים ואפרכים כך כו'. הנה המאמר הזה יורה לנו מוסר השכל לעבודת הש"י, בהיות לפעמים אדם מוסר נפשו בשביל איזה דבר לעשות רצון שבשמים, ולא עלתה בידו ולא נגמר הדבר ההוא, אל יפול לב אדם באמרו וכי מה פעל זה הלא לא עלתה בידו אלא יגיעותיו, לזה הקהיל משה רבינו ע"ה את כל ישראל ואמר להם ראו קרא ה' בשם כו', וירצה ראו בעין שכליכם ותדעו נאמנה כי שום דבר טוב לא נופל ארצה, וכל מעשיך בספר נכתבים וברוב הימים תמצאנו ויצמיח ויעשה פרי, וראו כי קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור, לצד כי חור מסר נפשו על קידוש שמו יתברך על אשר רצה למנוע את אחיו בני ישראל מעבירה ונהרג על ידי זה, הגם שלא פעל מאומה מ"מ שכרו לא יקופח ושמור לו ולדורותיו, ובניו היוצאים ממנו יהיו צדיקים ודוכסים ואפרכים. ולכן כל צדיקי הדור אשר מסרו נפשם על עבודת שמו יתברך כמו שראינו בעינינו ממורי ז"ל מווארקי אשר תמיד מסר נפשו עבור טובת בני ישראל ולא ינוח ולא ישקוט, וכן שאר צדיקי הדור אשר ראינו שהשליכו גופם מנגד ומסרו נפשם לעשות רצון אביהם שבשמים, נדע בבירור שבניהם היוצאים מהם יהיו דוכסים ואפרכים כמשל הנ"ל:

פרקי דרבי אליעזר פרק כט

רבי יוחנן אומר כל מכחישי השם הבאים בישראל נמולים בטובתם וברצונם, ובראת שמים הם נמולים, ואף על פי כן אין מאמינים בהם עד שבעה דורות, שלא ישובו המים למוצאיהם. אבל עבדים נמולים שלא בטובתם ושלא ברצונם, ואין אמונה בעבדים. כך כל עבדים שנמולו עם אברהם אבינו, לא נתקיימו לא הם ולא זרעם בישראל. ומנין שמלן, שנאמר [בראשית יז, כז] וכל אנשי ביתו ילידו בית נמלו. ולמה מלן, בשביל הטְהָרָה, שלא יטמאו את אדוניהם במאכליהם ובמשתייהם.

פרשת שלח

ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו, וקבל שכר גדול, אף שלכאורה הא לא הועיל מעשה זו כלום. ודוחק לומר שעל מחשבתו שיועיל הוא ג"כ מגיע דבר גדול כזה. ולומדין מזה איך שהאדם צריך לעשות לכבוד שמים אף שלא יועיל אך אולי נתעוררו איזה יחידים לתשובה עי"ז. אבל הנכון לע"ד הוא כדמשמע מקרא שדבריו הועילו בעת שדבר לכל העם, אבל המרגלים המסיתים הוסיפו אחר דבריו לדבר יותר ויותר, דהא אחר זה נאמר והאנשים הם המרגלים אמרו כי לא נוכל, אף דכבר ידוע זה ולמה נקט עוד הפעם, אבל הוא משום דבדברי כלב נתבטלו דברי המרגלים הראשונים והוצרכו מחדש להסית ולהדיח, ונמצא שהועיל כלב הרבה בדבריו אך שהיתה התשובה רק לזמן קצר. ושמעינן מזה דכמו דבחי הגוף הלכה שאף חיי שעה קטנה מחוייבים לראות שיחיה, ואף הותר לחלל שבת בשביל זמן משהו, כך הוא גם בהיי הנפש אף שהועיל לזמן קצר נמי הוא דבר גדול מאד.

ויהם כלב וגוי' עלה נעלה וגוי'. פרש"י אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו. לכאורה תמוה למה אמר המשל עשו סולמות, הי"ל אם יאמר עלו לרקיע, כי הסולמות ממש אינם כלום. ונראה כשהאדם רוצה להתגדל צריך לעשות כל מה שביכולתו שניכר שהוא רוצה ממש, או יצליחהו השי"ת אם ראוי שהשי"ת יעזרהו, ואם לדבר מצוה ודאי יעזרהו, אבל לבקש שהשי"ת יגדלהו וינשאהו בלא שום עבודה מאתו זה א"א לבקש כלל, שלכן כשרוצה לידע כל התורה אף שלדעתו הוא דבר שא"א לפניו, אל יתייאש שלכן לא ילמוד

שלח לך אנשים [יג ב]. מה שאף שידע משה שהמרגלים יוציאו דבה רעה ומ"מ שלחם וגם הקב"ה הסכים. נראה כי הרי עיקר החטא של דור המדבר היה מחסרון אמונה, משום שלא בא להם בעמל ויגיעה עד שהבינו בעצמם ונקבע בלבם, אלא משום שראו הנסים והנפלאות, לכן יותר ממה שראו חטאו שלא להאמין, וחשבו שאף שנגד פרעה עשה הנסים אבל נגד ל"א מלכים והענקים שעדיין לא ראו לא האמינו ואמרו שחזק הוא כביכול ממנו, וזה היה החטא של המתאווים שאף שאת הזמן הוריד וגם שליו בכל יום הגיו, מ"מ לא ראו שיתן להם כ"כ בשר כפי שהתאוו שהיה זה הרבה הרבה יותר מהצורך, וזהו מה שקרא לחטאיהם נסיונות שכוונתם היתה רק לגסות. וזהו כוונת ר"ג בנו של ר' יהודה הנשיא שהביא רש"י [לעיל יא כב] שטענת משה היתה מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה לא תספיק להן, שיאמרו גסה בקשנו דקה בקשנו, כיון שאין רוצים להבין מנס זה שכן יכול לעשות עוד גדולות מזה. ולכן הניח להם לשלוח המרגלים כדי שאף שיחטאו הרבה אבל ישארו הרבה צדיקים שידעו עתה שיכול השי"ת לעשות כל מה שרוצה ואין הל"א מלכים כלום כמו שפרעה לא היה כלום, וכאשר חזינן שאחר החטא הודו כולם שחטאו, ועוד היו שהעפילו להראות את אמונתם החזקה בה, אבל לא הועילה התשובה להביאם תיכף, מצד הגזירה, וגם שבמשך הארבעים שנה שיהיה דור החדש שנתגדלו על התורה לא יסתפקו ח"ו באמונתם כי ידעו זה מרוב הלימוד.

ויהם כלב [יג ל]. מצינו שהקב"ה חשב מעשה זה לדבר גדול כדכתיב [להלן יד כד]

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף כא עמוד א

סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן, ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך. דאמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה, מאי דרוש? ולמדתם אותם - ולמדתם אתם, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? כי מציון תצא תורה; ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך; ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר וכו'.

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג

כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם, ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת **עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה** וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה.

Selected audio from our listeners

Answers to the questions

Answers to the Questions 1 *click here*

Answers to the Questions 2 *click here*

Answers to the Questions 3 *click here*

Answers to the Questions 4 *click here*

Answers to the Questions 5 *click here*

Answers to the Questions 6 *click here*

Answers to the Questions 7 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Show Suggestions

Suggestion 1 *click here*

Comments on Previous Show

Show 191 – Marijuana in Halacha

Comments on the show 1 *click here*

Show 225 – Global Warming

Comments on the show 1 *click here*

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כא עמוד ב

וכותב ספר תורה לשמו. תנא: ובלבד שלא יתנאה בשל אבותיו. אמר רבא אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה - מצוה לכתוב משלו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד א

ושמואל אמר: תמה זכות אבות, ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות.

תוספות מסכת שבת דף נה עמוד א

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות - אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו'.

אמנם במסכת שבת (נה, א) מצינו דיעה הגורסת כי "תמה זכות אבות", אולם כבר העירו המפרשים, שאין לקבל דיעה זו כפשטה. הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זיע"א היה מפרש "תמה זכות אבות" היינו שלמרות שזכות זו כבר נוצלה פעמים רבות, מכל מקום היא עדיין נותרה בשלימותה ובתמימותה, כאילו אף פעם לא השתמשו בה.

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ו הלכה א

עשרה תנאין יש בבית ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה, ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן: שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר, ושתייהנה לו שתי מזוזות, ויהיה לו משקוף, ותהיה לו תקרה, ויהיו לו דלתות, ויהיה השער גבוה עשרה טפחים או יותר, ויהיה הבית חול, ויהיה עשוי לדירת אדם, ועשוי לדירת כבוד, ועשוי לדירת קבע.

לאמר: פה יד בת־מלך שלטת. הערצה וחבה מצד הבעל מרוממים את החיים המשותפים לאושר שאין לו שיעור.

ומה היה טיב הקסמים שהשתמשה בהם שרה אמנו ביצירת הבית העברי? חז"ל נותנים לנו תשובה על שאלה זו:

"נר דולק מערב־שבת לערב־שבת" — נר שבת! היכן המשורר אשר די מלים בפיו לתאר את החן והחסד השפוכים על־פני נר של שבת! כמה שמחה הכניס כבר בלבותיהם של ישראל שקדרו וכמה אור לעיניהם שחשכו מרב שעבוד ותלאה?! נר של שבת! זווג של קדושה ואור. אור רך ונאה, אוצל כל־כך קדושה עמוקה, קדושה המשתפכת כאור שמש בצהרים, מעדנת, מחיה ומרוממת, דבר שניתן רק ליהודי בליל־שבת להתענג עליו בביתו, ורק אשה עברית יודעת ליצור אותו, רק היא! פי מקרב נשמתה היא מעלה אותו. ומה השם שנכונה לאשה עברית יִרְאֵת ה'?" הוה אומר: נר של שבת!...

ובצדק מקבלים את פני המלאכים שבאים לברך ברכת שבת. לאורו של נר שבת אפשר באמת לראות מלאכים, והלא לאור זה גם בני־אדם כמעט למלאכים נדמו...

ואין בזה משום הפרזה כלל כשאמרו חז"ל: "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן — מיד נגאליים" (שבת קיח,ב), לו היה אורה של שבת שופע בכל בתי־ישראל מבלי יוצא מן הכלל, משיח היה בא זה כבר. אָבּוּל יִאָבּל המשיח על כי אין כל ישראל יודעים להעריך את יקר האור הגדול והקדוש שניתן להם, אורה של שבת מתנת ייִה מיוחדת היא לעם סגולתו...

"מערב־שבת לערב־שבת" — אמנם לא כל אשה עברית יודעת להדליק נר של שבת, לא בנשמת כל אשה עברית טמון ומונח נכס זה, מחובתה ללמד את מלאכת ההדלקה ולפְתַח בקרבה את האור. ברם מהו הסימן אם היטיבה להדליק או לאו? הוה אומר: אור מאיר במשך כל השבוע. בליל־שבת האשה העברית מעלה אור לכל השבוע.

"ברכה מצויה בעיסתה" — בימים קשים לאבי משפחה בישראל, בשעה שלא השיגה ידו להביא לחם צר לכלכלת ילדיו, המתיקה האשה העברית באומץ לבה את מרירות המצוקה הגדולה, גַּרְשׁ גַּרְשָׁה דאגה ועצבון, הסתפקה במה שאָנָה ה' ליד בעלה, וידוע ידעה גם להאציל מרוחה וממדת ההסתפקות שלה גם על סביבה.

"ענן קשור על האוהל" — ענן האצילות והצניעות והמשמעת היה פרוש על ביתה והיה סוכך עליו בפני עיני זרים. אמנם אין הבית העברי רשאי להיות מבצר סגור ומסוגר, חכמי המשנה הזהירו (אבות א, ה): יהי ביתך פתוח לרוחה, ביתך צריך להיות פתוח בכל שעה לאחריך למען יוכל להכנס אליך. אולם מאידך־גיסא אין חיי משפחה אינטימיים רשאים להיות מוצגים לראוה לעינים זרות וסקרניות. למשפחה ביתה זהו בית־מקדשה, מחיצה סוככת תוקם למען תמנע את הזר מחדר למקדש הזולת.

ביחוד היהודים מקפידים על מדת צניעות זו לכל יפרץ איש לתוך גבול מקדש רעהו. וכבר הטעים זאת בלעם בשבח ישראל (במדבר כד, ה): מה טובו אהליך יעקב, ואמרו: ראה שאין פתחיהן מכוונין זה לזה, וכל זה מתוך רגש דק של צניעות לגבי חיי בית פנימיים של שכנו.

על ביתה של שרה היו סוככים חוש היאות* הטבעי שלה המפותח, הדרת-פניה האצילית והתנהגותה שעוררה הערצה, ואף-על-פי שדלתותיה היו פתוחות בכל-זאת לא היה ביתה פונדק לכל עובר-ושב ואין בטחה בו אף לאיש. ענן היה פרוש על אהלה.

רבקה הצעירה ויתרה על תיקון הבית על-ידי קשוטים חדשים ושפור נהדר ומרהיב-עין. כוונתה ושאפתה היתה אך להחזיר ליושנה את עֲטָרַת היופי שבימי שרה. לבעלה החזירה את ביתו שמלפנים, את הבית שהגה אליו כל-כך חבה ושהוקם בשעתו על-ידי אמו ברוח-קדשה שנחנה ממרומים. בבית הזה מצא נוחם ושלומים לכאבו על מות אָם יחידת סגולה זו אשר בשם שרה נקראה, ונבחרה להיות אם האומה הישראלית.

על הכלה שלנו אפשר לקרא בצדק: כלה נאה וחסודה, יפה ויראת ה'. יראת-ה' וחקן בו, יופי ויראת-ה' בצדו, צרוף של יופי ויראת-ה' הנותן ליופי הוד של קדושה וטהרה — זהו חזון החיים שהורה הרב ר' שמשון רפאל הירש ז"ל מפרנקפורט לנשי ישראל בגרמניה.

כלתנו שנולדה במזרח ונתחנכה על ברכי היהדות החרדית בגרמניה, היתה איפוא למופת בקסם נדבת-לבה ואנושיות שלה העמוקה והחמה.

ועל-כן תקותי שהחתן שלנו ימצא נחומים אצל רעיתו הצעירה, ויונח לו מכאבו על אבדן אם אצילית, כי רעיתו תחזיר לו את אבידתו הלא היא בית-יהודי נהדר.

(* הכשרוץ למעשה המתאים בנסיבות המסוימות. טאקט. — המערכת.)

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג

כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם, ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת **עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה** וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה.

פתוחי חותם

אע"ה משאר אצות העולם שקרא אותו המקום צהם
אוהבו:

בירור ענין זה נודע לנו ממאמר השי"ת [צראשית
י"ח י"ע]: כי ידעתיו למען אשר יראה את
צניו ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו', [ידעתיו

ועצודה וגמ"ח מקהלתם נועד, המה חולצים עמוד התורה בכל עח
והדר, ידיהם עושות כפלים לתושיה לרומם בית מדרשו דמר אחי
הגאון מו"ה אש"צ הי"ו, בכל מעשיהם ודרכיהם צקודש נראה כי
אתם חלקת מחוקק ספון. הלא ה' אתה ידעת מאוד, השצ להם
כבר לצם וגמול ידם, צרכם בכל מאודם, הרם קרנם וחודם, הקם
להם צרכת אציו זל"ל "זאת הצרכה אשר צירך משה איש האלקים
את צני ישראל לפני מותו", זכות אציו חכות התורה יגן עליהם
ועל זרעיהם עד עולם.

יתברך היוצר וישתבח הצורא, אשר צחר צאומה
נצחרה, אוהבי מלותיו ושומרי תורתו, יעקב
צחר לו יה ישראל לסגולתו, צני ישראל עם קרוצו,
זרע אצרהם אוהבו, כדכתיב [ישעי' מ"א ח'] ועתה
ישראל עצדי יעקב אשר צחרתיך זרע א צ ר ה ס
אוהבו צני. ולמה זה חיבה יתירה נודעת לאצרהם

(* זכרה אלהי לעוצה עדה הנאמנה, מקהלות עם ה'
צקרית פ"צ, זה שלשים ושלש שנה אשר ישצ אציו הקדוש זל"ל פה
היה ציתם בית ועד לחכמים צחירי ישראל הצאים לשמוע דבר ה'
אשר דבר ציד עצדו משה, לא אמר אדם צר לי המקום ללון צעמק
של הלכה, כי היה ציתם פתוח לרוחה כנודע ומפורסם לכל, וגם
עתה אחרי ששקעה שמשו של משה עודינה חפילה קרניהם מול
עצר פניהם, לאורו ילכו מקטנם ועד גדולם, דצרו צפיהם ומלתו
על לשונם עודינה אדה ילין צה, לשלשה המה מעיצי צעד, לתורה

פי' רש"י לשון חצה], הורה צוה כי נפלאה אהבת ה' לאברהם אע"ה על שלימד דעת את העם וקירצם לעבודתו, והיה שמעדה לו יותר מכל מעשה הטוב וכות הנפש אשר הי' לו לעלמו, כי צאמת גם לפניו היה היה יחידי סגולה אשר ידעו את ה' ודעת דרכיו יחפלו וצאצאיהו ישגו תמיד, מי לנו גדול מחנוך אשר מעולם חשוקתו ודביקתו זה' נתפרדה החצילה הצרת ארבע היסודות, חדל מהיות אדם ונתעלה להיות כאחד ממצא מרום צמרום העומדים את פני המלך לשרתו, [ואיננו כי לקח אותו אלקים], ולא מלינו צאצאיהם אע"ה שמדכך עפרוריותו כל כך. אך לא מלד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא, כי אם אע"ה הי' עושה כאשר עשה חנוך להתבודד עלמו מחצרת בני אדם התעלה גם הוא להיות ממלאכי אל, ואשר לא עשה כן, הוא כי התצונן צחכמתו כי לא צאלה חפץ ד' שישלים האדם את נפשו לצד, ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרצות אנשים חעאים ומכעיסי ה', כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך ודור המצול, הנסיון הזה לימד אותו כי טוב לאדם למעט צהשלמת נפשו, למען רצות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרצות עבדיו ויודעיו, כי מה יתן ומה יוסיף האדם אם יוסיף מלאך אחד על אלפי רצות מלאכי מעלה, הלא ה' צורה וממליא כהנה וכהנה חדשים לצקרים, ואם כה יעשו יחידי סגולה בכל דור ודור, ימצא אחד מני אלף קדש לה' ורוצ העולם מקולקל, הארץ חשם מרעת יושביה וחפץ הצריחה נשאר מעל א). ודבר זה תחייב לורת האדם, נשמת שדי אשר צקרו, היא חלק אלקי ממעל, וערם ירדה מן השמים לשכון צצתי חומר גגלו אליה מלפני ה' ועיני' משוטטות בכל, וצואה אל גוף האדם נסתמו עיני' מעפרוריות חומר, עיר פרה אדם יולד, ומה לה לררה הזאת לעוזב את צית אצ' ותרד פלאים להסתפה צרגזי עפר מן האדמה, ומסתכנת צחצרת הגוף ימים רצים עד כי ילעוש האדם את חומר, ומי יודע אם לעת הזאת תגיע למלכות, אם תשוב לקדמותה, אם לא כי הצלים האלו יפלו לה צנעימים, וטוב לה ללמס אורה ולמעט זיוה ימים רצים, למען תגיע אל תכלית השלימות להתדמות הצורה ליוצרה להיות מן המשפיעים לזולתה ולהאזיל מאורה אל רוח השכל הסמוך לה, אשר למעלה הזו לא תוכל

להגיע צשמים ממעל כי אין לה שם צת זוג המקצלת השפעתה, ואיננה שם כ"א צצחיות מקצלת, ומעליותה היא לה להיות צצחיות משפיע. ויען כי לא נשלם חפץ הנפש כ"א צלירוף כלי מעשה הגוף שיבי' תנועתם כתנועתה ויתפעלו כרלונה, מעלה הכוונה שיצור לו האדם להשפיע ולהטיב לזולתה תמיד כמעשה הנפש, ועל זה הזכירנו השי"ת ולמדתם אותם את צניכס [דצרים י"א י"ט], ואת צניכס ילמדון [שם ד' י']. וכדומה מלות התוכחה הוכח תוכיח את עמיתך [ויקרא י"ט י"ז], כל אלו המלות מורים לנו כי לא תושלם חפץ הצריחה אם ישלים האדם את נפשו לצד ולא ישלים את נפש זולתו. והזכירו צאצות [א' א']. וכעמידו תלמידים הרבה. גם אהרן נתפאר צמידה זו אורב את הצריות ומקרבן לתורה [שם י"ב]. ויען כי הכהנים כמה הגגשים להורות עם ה' כדכתיב [דצרים ל"ג י'] יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לכן צא עליהם הליווי והאזורה לאחוז צמידת ההתחצרות, מרומז צקרא [ויקרא ו' ג'] ולצב הכהן מדו צד ומכנסי צד ילצב על צשרו וחרים את הדשן וגו', הכוונה ע"ד שכ' הרמז"ס [ספ"ה מיסה"ת] וז"ל ולא ירצה צאריחת עמי הארץ וישיצתם ולא יראה תמיד אלא עוסק צתורה עעוף צליצית מוכתר צתפלין ועושה בכל מעשיו לפנים משה"ד, והוא שלא יתרחק הרצה ולא ישתומם, עד שימצא הכל מקלסין אותו ואורבים אותו ומתאויס למעשיו, הרי זה קידש את ד', ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר צך אתפאר עכ"ל, רלנו כי מדת הצדיקות צאמת תועלת גדול ליוכך הנפש, ומדה זו היא עלמיית להכנס השלם, אך חפץ הצריחה תחייב להתלצב מידה זו ולכסותה צמדת ההתחצרות צחצרת צני אדם צסצר פנים יפות, שימצאו הכל מקלסין אותו ואורבים אותו, כי עי"ז יוכל ליקח נפשות צחכמתו להטיב דרכם ולהשיצם אל ה', וכו' אמרו ו ל צ ש ה כ הן מ ד ו צ ד, הכוונה כי מדתו מלד עלמו שהיה צד להיות צדוד, אותו המידה יתלצב צאופן שמצחון לא יתרחק ולא ישתומם, אך יבי' דעתו מעורב צין הצריות, להתחצר הצורות ולכנס הצדודים, וכו' שאמר ו מ כ נ ס י צ ד הכוונה מידת כינוס הצדודים ילצב על צשרו מצחון, שתהי' להלתו צפניו לקבל כל אדם צסצר פנים יפות, יאהוב את הצריות ויקרבן לתורה,

(א) כ"כ בעיו זה בדרשות כ"ג ד' ד"ה פ"ק.

חכו שאמר והרים את הדשן וגו' ושמו אלל המזבח, הדשן תואר לפחותי הדעת ועוצי החומר, שהם צערך השלם כמו בדשן צערך העולה קדש לה', וע"י מידת התחצרות עם הצריות אשר ילצש על צשרו מצחוץ בנקל יוכל להעלות גם פחותי הערך אל מעלה הנכונה, ושמור אלל המזבח מקום מוקטר מוגש לה' א:

והאוחז במדה זו מראה להצחו אל ה' ציתר שאת ^{אוצר החכמה} ציתר עז, כי מדרך אוכב את המלך להתחמץ ולהשתדל בכל האפשר להכניס בני אדם תחת עול מלכותו, ולהרצות לו עצדים כיד המלך. ויען כי זכה ארע"ה למדה זו ערס ליוה ה' עלי', רק משכלו ומדעתו עמד צראש כל חולות, בנה מצחחות וקרא צשם ה', העמיד תלמידים הרבה, את הנפש אשר עשה צחקן, לכן לו יאות להקרא אוכבו של המלך ית"ש, זרע אצרהם אוכבו [ישעי' מ"א ח'], וכגמול נפשו השיב לו ה', וחלף אהצחו אל ה' ה' אהצת ה' אליו, חכו שהודיענו ית"ש צאמרו [צראשית י"ח י"ע] כי ידעתו [אהצתיו] למען אשר ילוח את בניו ואת ציתו אחריו ושמרו דרך ה':

וזו נראה לכונן צכוונת הכתוצים [דצרים כ"ח ע'] יקימך ה' לו לעס קדוש וגו' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו', ואמר צפסוק שלאחריו והותיך ה' לעוצה צפרי צענך וגו', ומקרא הזה אומר דרשוני, כי לשון והותיך נופל על חלק הנשאר מכל, כמו והנותר ממנו עד צקר [שמות י"צ י'], ומה ענינו לכאן. גם אמרו צפרי צענך חין לו פתר כפשוטו. אמנם אחר התצוננות היטצ נצין כי זאת היא הצרכה העליונה אשר חין למעלה ממנה, צהקדם מ"ש הרמז"ס ז"ל אל צנו ר' אצרהם ח"ל ודע צני כי האדם המסכן צזה העולם השפל חין לו מנוחה צו, ואשרי למי שחתמו ימיו מהרה צלי ערדת הנפש עכ"ל, וחוכן כוונתו הוא כי עיקר הויית האדם צעוב"ז הוא רק הכנה להגיע לחיי הנלחיי צעוב"צ, וכשאח"ל [אצות ד' ע"ז] התקן ענמך צפרחדור כדי שתכנס לערקלן, והכנה זו היא כשרון מעשה המלות ושליומות הנפש, ואין שיעור להשלמה ההיא צזמן, כ"א הכל תלוי צהשתדלות האדם, והיה כאשר ירים השכל את ידו, וגצר הנפש על החומר,

ושצה כנעוריו צית אציה צקולר ימים, אך אם יניח השכל את ידו וגצר החומר לעשות חול צימי נעוריו, תלמח מזה רעה להנפש, כי אריכה להיות ערודה צעולם השפל הזה וצהצלויו ימים רצים כשצעים שנה ולפעמים יותר עד שיתקן האדם את אשר עוות, ויפה כתצ הרמז"ס ז"ל אשרי למי שחתמו ימיו מהרה צלי ערדת הנפש. ומעתה יפלא הלא עיינינו רואות השרידים אשר ה' קורא, גם המה ינוצון צשיצה, וצלי ספק כי הם השלימו נפשם צימי נעורם, ולהיכן אריכות ימים של חלו. אמור מעתה כי צודחי הם מלד עלמם צצר חתמו ימיהם, ואריכות ימים שלהם חינו לעוצת עלמם, כי צצר שלמו ימיהם מלד כשרון נפשם, רק השי"ת מניחם עוד על האדמה לעוצת זרעיהם ולאנליהם ותלמידיהם, שיהנו מאורם וישלימו גם הם נפשם, ואין זה עלעול וערדה להנפש, כי זכות הוא לה להשפיע מאורה לזולתה. וזאת הצרכה אשר צירך ה' את עמו ישראל, אחר שאמר יקימך ה' לו לעס קדוש וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, וצרכם צתכלית השלימות, צאופן שחושלם נפשם צימי נעורם ומלד שלימות נפשם צצר חתמו ימיהם, וימי הזקנה אשר הותירם ה' על פני האדמה אך למותר, אמר צכל זאת לא יהיה ימיהם הנותרים עלעול וערדה רעה לנפש האדם, כ"א לעו צזה להשלים את צניו ואת ציתו אחריו, חכו שאמר והותיך ה' לעו צזה צפרי צענך, הצ' משמשת צמקום צעצור, ותואר צפרי צענך צשציל פרי צענך א. חכו תכלית צרכה העליונה אשר לא יגיעו חלי' כי אם יחידי סגולה צזמן הזה, והכלל צעולם התיקון חי"ה:

הענין הזה צעלמו הורה לנו מרע"ה [דצרים ד' ה'] ראה למדתי אחכס חוקים ומשפטים כאשר ליוני ה' חלקי לעשות בן צקרצ הארץ אשר אחס צאים שמה לרשתה, ואחר שהארץ שם צתוכחה שילמדו את התורה וצזה יהי' לכצוד ולתפארת, כי היא חכמתכס וצינתכס לעיני העמים, ליוה להם והזהירם שילמדו את צניהם, צאמרו והודעתם לצניך, ולצסוף העריך לפניהם, מאמר השי"ת צאמור ה' חלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דצרי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת צניהם ילמדון. ומה שאנו אריכים

א) כ"כ בקיצור בתו"מ השלם שם ד"ה והותיך.

ב) כ"כ שם רל"ד ד' ד"ה ולבש, ובהערה שם, ועעו"ש.

למעמד זהבנות המקראות הוא למה נקע דוקא כאשר
 זיוני ה' חלקי לעשות קן בקרב הארץ, הלא גם מלות
 שאינם תלויות בארץ לימד את צ"י. אמנם כשנעיין
 היטב ¹²³⁴⁵⁶⁷ צפרשה זו נצין כי כולה נאמרה להוכיח ולהזהיר
 על לימוד התלמידים, שאל ירע צעיני הרצ לחזור ולשנות
 להתלמידים אותן העניינים אשר כבר למד, הגם שלא
 ילמח לו שום תועלת עוד מלימוד הזה, כי באמת נוקח
 מוסר השכל ממרע"ה אשר היה שלם בתכלית השלימות,
 ומלות התלויים בארץ לא נתחייב בהם כי לא נכנס אל
 הארץ, מ"מ ליוה ה' אותו ללמד את בני ישראל, כאלו
 נלעבו ¹²³⁴⁵⁶⁷ גם הוא עליהם. וזהו פ"י הכתובים, אחרי
 שהודיעם מרע"ה בתחילת הפרשה שלא הועילה לו
 תפילתו ולא יכנס אל הארץ, אמר עתה ראה והתבונן
 מוסר השכל, ראה אנכי למדתי אתכם חוקים ומשפטים,
 כאשר זיוני ה' אלהי לעשות כן
 בקרב הארץ, פ"י כאלו נלעויתי גם אני לעשות
 קן בקרב הארץ, אשר באמת אתם צאים שמה לרשתה,
 אתם ולא אנכי, א"כ אין לי שום תועלת מלימוד הזה
 מ"מ למדתי אתכם, ממני תלמדון כמה גדולה מלות
 ת"ת דרבים, וכן תעשו כמוני אם תגיעו אל הארץ
 ותקיימו מצותיה באופן שתושלם נפשכם מכל ד' ולא
 יהי הלימוד עוד תועלת עלמכם, מ"מ תחזרו לשנות
 דברים ההם להודיעם לבניכם, וזה הוא שאמר
 ויהי דעתם לבני ד'. [ואולי יש להמתיק זה בדברי
 חז"ל מס' נדרים [ל"ז ע"א] שהוליוו איסור קבלת שכר
 הלימוד מהפסוק שלפנינו ראה למדתי אתכם, מה אני
 צחנם אף אתם צחנם, ולפי דבריו מה אני צחנם מלד
 תועלת הידיעה, אף אתם תהיו בתכלית השלימות באופן
 שיביה הלימוד אלכם צחנם מלד תועלת הידיעה, מ"מ
 והודעתם לבניך, ואיסור קבלת שכר נלמד מזה וגשמע
 מאליו:]

צניי הם ילמדון כל הימים אשר הם חיים על
 האדמה. הלא שהקצ"ה ית"ש צא להודיענו דבר זה כי
 גם אחר שהשלים האדם את נפשו בתכלית השלימות,
 באופן שימיו מלד עלמו כבר חתמו ואין להם עוד חפץ
 ויחוס להחיים על האדמה, אחר כל זאת מוטל עליו
 להחיות את בניו בנותר ימיו ולהשלים נפשות תלמידיו,
 וזה הוא פ"י הקרא, אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים
 אשר הם מלד עלמם חיים על האדמה, וגם אחר זה
 שכבר חתמו ימיהם מלד עלמם ואין להייהם מלד עלמם
 חיבור ויחוס אל האדמה, אחר כל זאת את צניי הם
 ילמדון. כי זה כל האדם שישתדל ויתאמץ בהשתדלות
 רצ להטיב דרכי בני אדם, כדי שישמח ה' במעשיו,
 ויאהב כל אדם השלמת נפש חבירו כשלימות עלמו. ועל
 זה אמר ר' עקיבא [ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד] כלל
 גדול צתורה ואהבת לרעך כמוך, צתורה דייקא,
 כלל ויסוד גדול צלימוד התורה שיאהב שלימות חבירו
 כנפשו, ואהבת לרעך כמוך. וכה יהיה תשוקת השלם
 לראות בשלימות כל העולם, ויהיה תפילתו שכל יושבי
 תבל מקענם ועד גדולם ידעו את ה', כמו שהתפלל
 משרע"ה [צמדבר י"א כ"ט] מי יתן כל עם ה' נביאים:

[אוצר החכמה]

ואל תתמה על החפץ מה שאמרו חז"ל צמס' צ"צ
 [ע"ו ע"ב] על תפלת משרע"ה [שמות ל"ג ע"א]
 ונפלינו אני ועמך, ופירשו חז"ל שתפלתו ה' שאל ישרה
 הקצ"ה שכינתו על אר"ה. לא שהרע עינו של משה
 רצנו ע"ה על חסידי אר"ה שלא יגיעו להשגת רוח
 הקדש אם יהיו ראויים לכך, חס מלהזכיר, הלא אם
 יכירו את ה' ויאמינו צתורתו אז יכולים להגיע אפי'
 למדרגת הנביאים כמו עוזדיה גר אדומי [סנהדרין
 ל"ט ע"ב], וכמו ר' עקיבא, שמעיה ואבטליון [גיטין
 נ"ז ע"ב], אך תפלת משרע"ה ה' ענין אחר, אם יקום
 אחד מהם להכיר את ה' ולדבקה בו אל יצחר השי"ת
 צו וצורעו אחריו לעשות לו בית נאמן ואומה נפרדת
 כמו שעשה לארע"ה, הלא יתאחדו עם בני ישראל להיות
 עם אחד. ולא התפלל ע"ז עד אחר שעשו ישראל את
 העגל, כי חשש מרע"ה אם יעשה ה' לו עוד אומה
 אחרת ואם הם לא יחטאו צנפשמ ולא יעשו עגל פן
 יתמעט עי"ז אורן של ישראל ומנשי זכותו של ארע"ה,
 ויהי אותה אומה הנצחרת, ולא זרעו של ארע"ה,
 ע"כ התפלל שנריכים להתחבר עם ישראל ולהיות עם

ועל ענין הזה בעלמו העריך משרע"ה לפניכם מאמר
 הש"י אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר
 הם חיים על האדמה ואת צנייכם ילמדון, התעורר
 אותם על דקדוק נכון בדברי הש"י אחר שאמר ליראה
 אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה, אשר
 הכוונה לפי פשוטו כל ימי הויית האדם עד יום האחרון
 יום המות, א"כ איך אמר חז"ל ואת צניי הם
 ילמדון, הכי הול"ל אשר ילמדון ליראה אותי ואת

אחד, ונפלינו אני ועמך^ד. אבל צלי ספק כי כמו שהתפלל מרע"ה מי יתן וכו' כל עם ה' נביאים בן היחה תפלתו על כלל האנושי כולו, כל יושבי תבל יכירו וידעו את ה' ומלאה הארץ דיעה כמים לים מכסים:

ואחרי הנחתנו כי מדרך החיוב איש את אחיו יעזורו בשלימות הנפש, א"כ יפלא על תפילת ר' נחויא בן הקנה [צרכות כ"ח ע"ג] "שלא חכשל בדבר הלכה וישמחו בי חצירי", איך נתיירה נחויא בן הקנה שישמחו חציריו בתקלתו ח"ו, ושימלאו אנשים כאלו בחצרת חכמים תמימי המעלה. וגם למה לא חש על כשלוך ההלכה עלמה ורק על שישמחו זו חציריו. אבל הענין ע"פ מה דאיתא [צ"ג קל"ג ע"ג] אני ה' בעתה אחישה, ופי' רשצ"ס שם איכסיף רצ עיליש מרצח פן יאמר רצח בלצו אלו לא הייתי כאן הי' זן דין שקר, קרא רצח לנחמו אני ה' בעתה אחישה, צעת שהלדיקים לריכים לישועה הקצ"ה ממליא להם, אף אתה אני יודע צך כי מעולם לא נכשלת ולא צאה תקלה על ידך, שהרי עתה זמנתי השי"ת קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת עכ"ל, הרי שרצ עיליש כמעט נכשל והקצ"ה הזמין לו רצח, וכו' שמחה גדולה לרצח על שזכה להגיל את רצ עיליש, ויותר עוצ ה"י אלו זיכהו הקצ"ה שיעמוד מעלמו על האמת מבלי שינערך להזמנת רצח להגילו ולשמוח במלותיו, וזה ה"י תפלת רנצ"ה ש לא חכשל בדבר הלכה ואנערך שליח להחזירני וישמחו חצירי על שזכו להגילני, אתה ה' חזכני שאעמוד בעלמי על האמת, וכן כל חצירי לא נלערך זה לזה, אבל חלילה וחלילה שישמח איש בתקלת חצירו ח"ו^ה:

עליו עוד, הוא כי לא נמלא צדק נביא הכתובות שיתצון ה' תחלה אם ראוי להחלי עליו הנצואה מלד כשרון מעשיו, מה שנמלא באשע"ה שהתצון ה' לאמור ה מ כ ס ה א נ י מ א צ ר ה ס, והתצונות הזה למה. לכן גלע"ד צודאי אי היה אשע"ה צמדרגת הנצואה שיתגלה אליו דבר משפע אשר יעשה באומה או צעיר פלוני, לא ימנע ממנו הנצואה, כמו שנגלה לישיעיה ירמיה ויחזקאל כמפורש צריש ירמיה נביא לגויים נחתיך, גם צמה שאינו נוגע לאומה ישראלית כלל, אך אשע"ה באמת לא הגיע אל מדרגת נצואה כזו, כי לא היה לו פנאי להתצודד עלמו במחשבתו ולקשר נפשו צמדרגת נצואה כזו, לפי שהיה מוערד תמיד בלימוד התלמידים והיה דעתו מעורב צין הצריות להכניסם תחת כנפי השכינה, ואלו היו תלמידים האלו צמעלה הנכונה לא היה לימודו אותם מניעת התצודדות המחשבה, אך הם צתחילת לימודם היו צמדרגה פחותה עד שהיה לריך להכניסם לאשע לאשע, וצתחילת לימודם הרגילם לעצוד את ה' ע"מ לקבל פרס, ועל שהתנועע נפשו תמיד להתעסק עם קלרי דעת כאלו לא נשאר לו פנאי להתצודד מחשבותיו לנצואה כזו, אך ה' בעוצ היודע מלפניו לצ ונפש, ידע את הצרכים, אמר הלא זה עצדי הצרכים, אם גם כי לא הגיע אל מדרגת נצואה כזו מ"מ לא יתכן לכסות ממנו דבר, כי אין חסרון בשלימות נפשו, וכל מיטוע הכנתו אל הנצואה הוא רק ע"י שהוא מעריר עלמו לכצודי, ולמעני משליך נפשו מנגד וגוחל ממנה מעלת הנצואה, א"כ לא יתכן שלדיק כזה יפסיד ע"י עצודתו צאהבתו אותי. וזהו תואר הקרא אמר הש"י, המכהה אני מאצרכים, היתכן שאכסה מאצרכים את אשר אני עושה, הלא ידעתיו כי כל מיטוע הכנתו לנצואה הוא למען אשר ילוח את ציתו ואת צניו אחריו ושמרו דרך ה', והם עוד פחותי בערך העוצדים ע"מ לקבל פרס, למען הציא ה' על הצרכים את אשר דיצר עליו, כ"כ משפיל עלמו הולך ממקום גבוה אל מקום נמוך ללמוד עם קלרי דעת כאלו, וכל זה הוא עושה לכצוד שמי להרצות עצדי ומיודעי, אי לזאת שכרו מאתי תלך שצכל מיטוע הכנתו לנצואה אגלה לו כל לפון ולא יסתר ממנו דבר^ה:

נחזור לענינו אמר השי"ת המכהה אני מאצרכים את אשר אני עושה וגו' כי ידעתיו למען אשר ילוח את ציתו ואת צניו אחריו ושמרו דרך ה' למען הציא על הצרכים את אשר דיצר עליו. לכאורה יש לדקדק בלשון הקרא למען הציא על הצרכים וגו', אשר לפי המשך המקרא למען הציא נמשך אל הסמוך ושמרו דרך ה', והיה זה נראה ח"ו כעצודה הפחותה ע"מ לקבל פרס. ומה שאנו לריכים לעמוד

ד) כ"כ בתו"מ השלם פ' משפטים ד"ה וגר. ה) כ"כ בשו"ת או"ח סי' ר"ח ד"ה להודיע. ו) כ"כ בתו"מ השלם שם ד"ה כי (הב').

את התלמיד לשמוע בלימודים, והפסד המגיע להמסירים אונם משמוע תורה ונשענים על בינתם לבדות דרך מלבם ועי"ז תפוג תורה בעו"ה וה' יתן הטוב:

איתא צירושלמי מס' שקלים סוף פ"ג נכנס ר' יעקב צר חידי ח"ל כתיב כאשר ליוה ה' את משה עצדו כן ליוה משה את יחושע, וכי כל דיבור ודיבור שהיה יחושע יושב ודורש היה אומר כך אמר משה, אלא יחושע יושב ודורש והכל יודעין שתורתו של משה היא, אף אתה אלעזר יושב ודורש והכל יודעין כי התורה שלך היא ע"כ. ועתה נשכח צבחנו ותכסנו כלימתנו מה צין דורות הראשונים לדורות אחרונים, הראשונים שהי' לצם כפתחו של אולם וכביר מלאה ידם להמליא המלאות ולחדש חדשים, בכל זאת היה תפארתם וכבודם הקצלה שקיבלו מפי רצם, ונחפאר ר' אלעזר הצבלאי שלא אמר דצר מעולם שלא שמע מפי רבו, ואנן בעו"ה יתמי דיתמי אטומי לצ ואנן אין אתנו יודע עד מה, בכל זאת רבו כמו רבו זוחוי הלכ כל אחד צונה צמה לעצמו ממה שלצו אומר לו, מחדש חדשים לצקרים, לא מפי סופרים ולא מפי ספרים, מדלגים על הגזעות וקופאים על הכרים, כתישים וכשעירים. תא חזי איתא צמס' חולין דף ו' ע"ג התיר רבי צית שאן כולה על ידו וכו' אלא מקום הניחו לו אצותיו להתגדר צו אף אני מקום הניחו לי אצותי להתגדר צו מכאן לתלמיד חכם שאמר דצר הלכה שאן מזיחין אותו ואמרי לה אין מזיחין אותו ואמרי לה אין מזיחין אותו וכו',

משרע"ה, כמו שטעה יחושע צן נון, וכמו שטעה ר' אלעזר הצבלאי [ירושלמי ה"ל], אכן לפי דברי הירושלמי מוכח דיחושע צן נון וכן ר' אלעזר הצבלאי לא היו אומרים בכל דיבור ודיבור כך אמר מורי, לפי שלא אמרו מעולם מה שלא שמעו מפי רצם, וכשהוא יושב ודורש סתם הכל יודעין שהתורה של משה היא, ושפיר הוכיח רש"י מדקאמר אלעזר בהגעלת כלים זה הדבר אשר ליוה ה' את משה, ש"מ דאמר לפעמים גם מה שלא שמע מפי משה, דאלת"ה סתמא הל"ל והכל יודעין שהתורה של משה היא, ומדלרין לפרע ש"מ דאמר לפעמים גם מה שלא שמע מפי משה, והדרכה הקושיא לדוכתי' למח לא אמר דין שריפת החטאת, הא ידעת שלא היה אלא מדרך כבודו של אהרן ודו"ק ז':

ודבר זה הוא מוסר השכל להשלים, אם אמר יאמר עצד העצרי חשקה נפשי צה' וחפץ אני להתקרב אליו ואיך אעשה זאת למעט צלימודי מושכלות שלימות נפשי כדי להשלים נפש חצירי. התשובה אליו דברי חז"ל [תענית ז' ע"א] הרצה למדתי מרבותי ויותר מחצירי ומתלמידי יותר מכולם, היפלא מה' דצר למלאות לך שלימות נפשך מה שהחסרת לכבוד שמו, אתה עשה את אשר לוויית לעשות ללמד דעת את העם וה' יעשה את שלו, עשה ראונו כרלוךך והוא יעשה רלוךך כרלונו, למלאות נפשך מידיעת השלימות, ויספיק לך זמן המועט להשיג השגות רבות ונשגות עוד יותר מכדי יכולת שכלך. ועל זה וכיוצא בזה אמרו חז"ל [צ"צ י"ג ע"א] אעפ"י שנטלה הנצואה מן הנציאים מן החכמים לא נטלה, כוונתם כי סוד ה' ליראיו לגלות להם מפניו ספוני תורתו כרלונו וחפלאם ותשוקתם אליה. אל ה' ויאר לנו דברים גבוהים ורמים אף מה שלא יגיע אלינו לפי קולר שכלנו, אני לדודי ודודי לי בכל עת ובכל מקום המוקטר ומוגש לה', אך אליו נשא לצבנו צמאר תורתו יאר עינינו, ממנה נפלאות יראנו, להעמיד תלמידים הרצה יחנו, גם צערב אל ינה ידינו, אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחנו אל תעצנו, רלונו לראות מלכנו צב"א:

ע"ב הגעתי להעתיק אפס קצהו מדברי קדושת אבינו המדברים מחיוב ומצות ת"ת דרבים. ועתה אנופף ידי שנית בעזה"י להעלות על הספר איזה גרגרים מדברי קדשו בדברים המתחייבים

(* מדי דברי זכור אזכור מה שהיה מרגלא צפומא דמר ח"א מ"ו המחצר ז"ל, ליישב דברי רש"י צחומס (שמייני ו' י"ט) וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם וגומר, ח"ל רש"י אפשר משה קפף על אלעזר ואיתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היה אלא מדרך הכבוד, ואם תאמר לא היה צאלעזר להשיב ח"ל (מעוט ל"א כ"א) ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הצאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר ליוה ה' את משה, הרי כשרלה דיצר לפני משה והנשיאים ע"כ. והנה לכאורה דברי רש"י תמוהים כי מהא דהשיב צדין הגעלת כלים אין הוכחה על דין שריפת החטאת, דלמא הא ידע והא לא ידע. על זה תירץ אהמ"ו ז"ל כי עי"ז צוודאי לא היה כוונת רש"י להביא ראיה שאלעזר היה חכם ויודע להשיב למח שרף החטאת, זאת אין לריך ראיה, אך הוב סד"א שאלעזר היה חכם שלא לאמור דצר שלא שמע מפי

(ז) כ"כ בתו"מ השלם פי מטות ד"ה אך (הב').

הקדמת הרב המחבר

אזכור התוכן

יתברך הבורא ויתעלה היוצר שבראנו בצלמו ובדמות תבניתו (בראשית א כז), וחיי עולם נטע בתוכנו שיהיה אדיר חפצנו, להיטיב עם זולתנו, ליחיד ולרבים בהוה ובעתיד בדמות הבורא כביכול (תומר דבורה לרמ"ק פ"א), שכל מה שברא ויצר היה רצונו יתברך רק להיטיב עם הנבראים, כן רצונו יתברך שנהלך בדרכיו כאמור 'והלכת בדרכיו' (דברים כח ט), היינו שנהיה אנחנו בחירי יצוריו, מגמתנו תמיד להקדיש כוחותינו הגופניים והרוחניים לטובת הרבים כפי ערכנו, ולדעתי כל ענין זה נכלל במצות ה' של 'קדושים תהיו' (ויקרא יט ב), דהנה במדרש (ויקרא פכ"ד פרשה ט) אמור על מקרא זה: "יכול כמוני, תלמוד לומר 'כי קדוש אני', קדושתו למעלה מקדושתכם". וביסוד מצוה זו של קדושה איתא בתורת כהנים (קדושים א): 'קדושים תהיו פרושים תהיו', והרמב"ן ז"ל בפירושו על התורה (ויקרא יט ב) האריך לבאר ענין פרישות האמור במצוה זו, שהוא להתרחק מן הנאות ותענוגים יתירים, אעפ"י שהם מעשים שאינן אסורים לנו. ובציור מבליט אומה, שאפשר לאדם להיות 'נבל ברשות התורה' יעויין שם בדבריו הקדושים. ועפ"י לכאורה דברי המדרש אינם מובנים, איך שייך בענין פרישות להתדמות להקדוש ברוך הוא, שעל זה השמיענו הכתוב שלא כן רצונו יתברך, שהרי אומר יכול כמוני, תלמוד לומר 'כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם'. וביותר קשה להבין מה שמסיק 'קדושתו למעלה מקדושתכם', דבמובן זה עלינו להבין דבאמת יש דמיון בהקדושה שה' דורש מאתנו לקדושתו יתברך, אלא שקדושתו יותר כוללת ומקפת. ואם נאמר דעיקר מובן הקדושה, שה' דורש מאתנו במצוה זו של קדושים תהיו להתרחק מן המותרות, קדושה זו אינה מתיחסת כלל לה' יתברך.

לכן נלענ"ד, שבמצוה זו כלול כל יסוד ושורש מגמת תכלית חיינו, שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל. שלא נשתמש בשום מעשה ותנועה, הנאה ותענוג שלא יהיה בזה איזה ענין לטובת זולתנו. וכמובן בכל הקדשות שהוא התיחדות למטרה נכבדה. והנה כשהאדם מישר הליכותיו ושואף שתמיד יהיו דרכי חיי מוקדשים להכלל, אז כל מה שעושה גם לעצמו, להבראת גופו ונפשו, הוא מתיחס גם כן אל מצות קדושה. שע"י יטיב גם לרבים, שבטובתו לעצמו הוא מטיב עם הרבים הצריכים לו. אבל אם הוא נהנה הנאה מן סוג המותרות, שאינן דרושות להבראת גופו ונפשו, הנאה זו היא נגד הקדושה, שבזה הוא מטיב לעצמו לרגע לפי דמיונו, ולזולתו אין שום תועלת. ועפ"י דבר זה ענין מצוה של פרישות הוא תמצית מיסוד מצות קדושה, הנכרת בפועל בדרכי ההנהגה של האדם. אבל ברעיון ושאיפת הרוח מתרחבת מצוה זו גם על כל מפעליו ומעשיו של האדם גם בינו לבין המקום. וביחס זה, מתדמה ענין קדושה זו לקדושת הבורא יתברך באיזה דמיון קצת, שכמו שבמעשה של הקדוש ברוך הוא בהבריאה כולה, וכן בכל רגע ורגע שהוא מקיים את העולם, כל מעשיו הם מוקדשים לטובת זולתו, כן רצונו יתברך שיהיו מעשינו תמיד מוקדשים לטובת הכלל ולא להנאת עצמו.

אמנם אם יאמר האדם להכניע את טבעו להגיע למדה יתירה עד שלא יהיה בנפשו שום מחשבה ושאיפה להיטיב לעצמו, וכל שאיפותיו יהיו רק להיטיב לאחרים, ובאופן כזה תהיה שאיפתו להגיע לקדושת הבורא יתברך. שרצונו יתברך בכל הבריאה והנהגת העולם רק להיטיב לנבראים ולא לעצמו יתברך כלל וכלל, שבהשקפה ראשונה היה אפשר לומר שאם יגיע אדם למדרגה זו יגיע לתכלית השלמות. ולכן הורו לנו חז"ל במדרש זה שלא כן

יסוד ושורש מגמת תכלית חיינו

להיטיב לאחרים להגיע לקדושת הבורא

הוא, שאין לנו להשתדל להדמות לקדושת הבורא יתברך בצד זה, שקדושת הבורא למעלה מקדושתנו. שקדושתו יתברך היא רק לנבראים ולא לעצמו יתברך, שלא נתוסף ולא יתוסף שום יתרון לבורא ע"י מעשיו שעשה ועושה, וכל רצונו יתברך רק להיטיב לנבראים. אבל מה שרוצה מאתנו אינו באופן זה, שהרי הורה לנו רבי עקיבא (בבא מציעא סב.) 'חייך קודמים', וגם רמזו לנו לפרש את המקרא 'ואהבת לרעך כמוך' בדרך שלילי שבת לא עא 'מאי דעלך סני, לחברך לא תעביד'. אבל בדרך חיובי ראוי לאדם להקדים את טובת עצמו. ועוד יש מקום שביסוד בריאת אדם נטע הבורא יתברך בו תשוקת אהבת עצמו במדה גדולה מאד, שהרי אמרו חכמי האמת במטרת כל העבודה בזה הלשון: 'רצה האין סוף ברוך הוא להיות מטיב הטבה שלמה שלא יהיה אפילו בושט למקבלים' עד כאן לשון קל"ח פתחי חכמה פרק ד. וענין זה מבהיל שעד היכן מגיע כח אהבת עצמו, שרוצה אדם בקב שלו יותר מקבין שינתן לו אף מידי הקדוש ברוך הוא אם יהיה מתנת חנם. מזה מובן שמדת אהבת עצמו היא רצויה בעיני הקדוש ברוך הוא, רק 'צדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בה' (עפ"י הושע יד ז).

רגשי
אהבת
עצמו
ורגשי
אהבת
זולתו, הם
כצרות זו
לזו

ולדעתי, הנה מלבד כל הרעות והחטאים שהעולם מלא מהם, לרגלי מדה זו של אהבת עצמו, הנה גם לנסיון העושר תצטרף מדה זו להכשילו עד התהום. כמו שכתוב 'פן אשבע וכחשתי' (משלי ל טו). שלרגלי גודל תשוקת האדם בקב שלו, הנה אם חננו ה' בעושר ויהיה מאמין באמונת האמת שהכל של הקדוש ברוך הוא, הרי הוא עני באמת, ומה שיש לו אינו שלו. אבל אם יכפור בה' אז הכל שלו והוא עשיר ממש לפי דעתו. ועל כן למלא תשוקתו לזכות בעשרו, הוא מתרגל לכפור בה', ואז ממלא תאוותו בשלמות. וכן אפשר להרגיש ענין זה גם בקנין העושר היותר גדול שהוא קנין החכמה, למרגיש בה. שאם לא ישתדל האדם לפי ערך מעלתו בקנין תורה להשיג חכמת היראה והאמונה הטהורה, אז יש מקום להכשל ע"י התגברות מדת אהבת עצמו. וכמו שמדה זו גורמת לרעה על כל העוסקים בחכמות חיצוניות, שלעומת שהיה ראוי שיתוסף מראה ע"י התרחבות ידיעתם במעשה ה'. וכאמור 'השמים מספרים כבוד אל' (תהילים יט ב), הנה הם נופלים ויורדים למטה, שאם יאמינו שכל חכמתם וקנינם לא להם הוא, הרי אז אבדו כל עשרם, ורק ע"י הכפירה יתעשרו, כי כל מה שיתרונם בהם הכל להם הוא, ואז יש להם להתגאות בקנינם. ועל דרך זה יש לבאר האמור 'ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו'. היינו שאין לשמוח במתנת חלק החכמה, רק אם הוא עבד נאמן, שחושב שהכל אינו שלו ורק לרבו ואדונו, אז שמחה שלמה בקנין החכמה. ולולא זאת אפשר שאין שמחה בקנין החכמה, שע"ז ח"ו יוכל להגיע לידי כפירה ח"ו. והנה אם בהשקפה ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו, הם כצרות זו לזו, אבל עלינו להשתדל להעמיק בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם אחרי כי שניהם דורש ה' מאתנו.

אבל עלינו
להשתדל
להעמיק
בזה
למצוא
הסגולה
המאחדת
אותם
אחרי כי
שניהם
דורש ה'
מאתנו

וסגולה זו היא, שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה'אני' שלו. כי בזה יומדד מעלת כל האדם לפי מדרגתו. האיש הגס והשפל, כל 'אני' שלו מצומצם רק בחמרו וגופו. למעלה ממנו, מי שמרגיש ש'אני' שלו הוא מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס לה'אני' שלו בני ביתו ומשפחתו. והאיש ההולך עפ"י דרכי התורה, ה'אני' שלו כולל את כל עם ישראל. שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית. ועוד יש בזה מעלות של איש השלם, ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה'אני' שלו, והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה. ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל ואת כל הבריאה כולה. ולדעתי מרומז ענין זה במאמרו של הלל ע"ה שהיה אומר

במכונה גדולה גם מסמר היותר קטן, הוא דבר חשוב מאד

אם 'אין אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני' (אבות א יד), היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד עצמו, אבל עם זה, יתאמץ להבין שאני לעצמי מה אני. שאם יצמצם את ה'אני' שלו בחוג צר כפי מראית עין, אז 'אני' זה מה הוא, הבל הוא וכאין נחשב. אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה הוא האדם הגדול, והוא ג"כ כאבר קטן בגוף הגדול הזה, אז רם ונשא גם ערכו הוא. שבמכונה גדולה גם מסמר היותר קטן אם רק משמש כלום להמכונה, הוא דבר חשוב מאד. שהכלל בנוי מפרטים, ואין בכלל אלא מה שבפרט.

וכן ראוי להתבונן על כל מתנות שמים מטל שמים ומשמני הארץ שהם נתונים לכלל ישראל כולו, והתחלקותם להיחידים הוא רק בתור גזברות, על מנת שיחלקם לנצרכים,

אוצר החכמה

לכל אחד כחלק הראוי לו, וליטול לעצמו כפי חלקו הראוי לו. ועפ"י דבר זה יובן סגולת הצדקה שמעשרת את בעליה. כמו שדרשו חז"ל על הכתוב דברים יד כב 'עשר תעשר', 'עשר בשביל שתתעשר' (תענית ט), שכמו שהממונה על אוצרות הממשלה באוצר קטן, אם ישמור תפקידו כראוי, אז יתמנה להיות גזבר על אוצר גדול מזה, אף אם לא יצטיין במעלות אחרות. ולהיפך, אם יתגלה חסרון במשמרתו, לא יועילו לו כל מעלות שימצאו בו, ויורידוהו למשרה קטנה מזה. כמו כן באוצרות שמים הנתנים לאדם. אם מעשר כראוי, ממלא תפקיד הגזברות שלו כראוי ליטול לעצמו כפי דרכי התורה, ומחלק למי שראוי כמו כן עפ"י הוראת התורה, אז יתעשר ויתמנה לגזברות על אוצר גדול מזה. וכן הלאה למעלה למעלה, למען יתקיים רצון העליון בהטבת הכלל ע"י שמירת האוצר, ובזה איש נאמן רוח עושה רצון קונו יתברך.

מצינו

הוראת התורה

וכן אפשר להרגיש בענין המסופר בגמ' (תענית כא) מעשה נורא, באיש קדוש נחום איש גם זו.

שע"י שפעם אחת לא מלא חובתו במצות צדקה לפי הרגשתו, גזר על עצמו שיסומאו עינו ויתגדמו ידיו ויתקטעו רגליו וכן נתקיימה גזירתו. והוא כפי הדרך הנהוג אצל השרים הגדולים, שאם מרגיש בעצמו שלא מלא חובת משמרתו, הוא מגיש בקשה לפטרו ממשמרתו. כל זה נהג בעצמו איש קדוש זה אחרי שידע בעצמו שכל כוחותיו אינם שלו והוא רק כגזבר על זה. לכן אם רק קרה לו משגה בשמירת תפקיד הגזברות שלו, גזר על כל אבריו להתפטר מעבודתם. וכן הוא בשפע טל שמים של קניני החכמה, שראוי לכל איש שחננו העליון יתברך איזה יתרון חכמה, להשריש בנפשו שורש עמוק, שקנין זה לא ניתן לו לעצמו, רק להיות כגזבר על זה לחלק למי שראוי לזה. ואם ישמור כראוי תפקיד זה, ללמד למי שראוי ללמד, אז יתעלה למשרה גדולה מזה, ויתעשר יותר ויהיה גזבר על אוצר גדול מזה. ואולי יש להסביר ענין זה מה שאמרו 'ומתלמידי יותר מכולם' (תענית ז). שמלבד ענין הטבעי שבזה, הנה סגולת הצדקה והמעשר הרוחני מועיל לזה להתעלות ולהתגדל, כמו בסגולת מעשר כספים כנ"ל.

ולראשית ההכשרה לזה שיהיה ראוי לקנין תורה, הצריכה תורה תנאים מיוחדים. ותנאי

התנאי הראשון לקנין התורה הוא העמל והיגיעה

הראשון הוא העמל והיגיעה. כמו שדרשו חז"ל 'אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה' (רש"י ויקרא כו ג) ושאר ענינים הדרושים לקנין תורה. ואפשר לבאר עפ"ז ענין שבירת הלוחות. שלא ראיתי ביאור ענין זה. שבהשקפה ראשונה הוא ענין סתום. היתכן שמשא רבינו ע"ה היה חושב שבשביל שעשו ישראל את העגל, ישארו בלי תורה ח"ו. והיה ראוי לו להמתין מללמדם עד שיתקנו מעשיהם, אבל לא לשברם לגמרי. ואחר כך להתנפל לפני ה' לבקש לוחות שניות. והנה חז"ל קבלו, שסגולה מיוחדת היתה בלוחות הראשונות. דאמרינן בגמ' (עירובין נד) מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלא לא נשתברו הלוחות הראשונות לא

נשתכחה תורה מישראל. היינו שהיתה סגולה בהם שאם למד אדם פעם אחת, היה שמור בזכרונו לעולם. וענין זה הרגיש משה רבנו ע"ה שעלול עי"ז להיות חלול הקודש נורא מאד. שאפשר שיזדמן שיהיה איש מושחת ומגואל במעשים רעים, בקי בכל חדרי התורה. ולמד משה רבינו ע"ה ק"ו מקרבן פסח שאמרה תורה 'וכל בן נכר לא יאכל בו' (שמות יב מג). ולכן מצא משה רבנו ע"ה שראוי שלוחות אלה ישתברו ולהשתדל לקבל לוחות אחרים. היינו, דהלוחות הראשונים היו 'מעשה אלקים' (שמות לב טז) כמו גוף הכתב כמו שמפורש בתורה. והלוחות האחרונים היו מעשה ידי אדם כמו שכתוב 'פסל לך שני לוחות אבנים' (שמות לד א). וענין הלוחות הוא דבר המעמיד ומקיים שלא יהיו אותיות פורחות באויר. וכיון שהיו מעשה ה' היה עומד לעד. אבל השניות שהיו מעשה אדם אינם מתקיימים רק בתנאים וגדרים. ותחלת קבלת התורה ע"י משה רבנו ע"ה היתה דמות ואות לכל בני ישראל מקבלי התורה. שכמו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו ע"ה 'פסל לך שני לוחות אבנים', כמו כן הוא רמז לכל מקבלי התורה. שיכין כל איש ישראל לוחות לעצמו, לכתוב עליהם דבר ה'. וכפי הכשרתו בהכנת הלוחות, כן תהיה קבלתו. מתחילה, וכן גם אחרי זה אם יתקלקלו אצלו הלוחות, אז לא תתקיים התורה. ועי"ז לא יהיה מצוי כל כך ענין פחד משה רבנו ע"ה, שלפי ערך מעלת האדם ביראת ה' ובמדות, שהוא לוח לבבו, לפי ערך זה ינתן לו מן השמים קנין התורה. ואם יפול אחר כך ממדרגתו, לפי ערך זה תשכח התורה ממנו. וכמו שאמרו חז"ל (הוריות ג) שכמה ענינים גורמים לשכחת התורה ר"ל, ועל דבר גדול זה אמרו חז"ל לפרש את הכתוב בסיומא של תורה דברים לד יב, 'ולכל היד החזקה אשר עשה משה לעיני כל ישראל'. ולדעתי יש להמתיק בזה מה שדרשו חז"ל (נדרים לח) על הכתוב פסל לך, לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות. והוא ענין נפלא, שלא מצא הקדוש ברוך הוא סבה אחרת להעשיר את משה רק ע"י פסולת של הלוחות. ועפ"י האמור, יש לפרש ענין זה שעפ"י השתנות הכנת הלוחות, ניתן מקום למקבלי תורה לפחוד, לקבל עליהם עול תורה. שהרי עפ"י ראו לכל באי שערי תורה להפריש את עצמם מכל עסקי העולם. וכדרשם על הכתוב 'לא מעבר לים הוא' (דברים ל ג), שלא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים (עירובין נה). מה שאין כן שאם היו הלוחות הראשונים קיימים, שאז היה די לקבוע שעה קלה לתורה, ולעסוק רוב העתים במסחר וקנין. ולענין זה הראה הקדוש ברוך הוא שיהיה משה רבנו ע"ה לאות לכל מקבלי התורה שיזמין ה' להם פרנסתם בתוך עשית הלוחות איזה פסולת, שעל ידי זה יתפרנסו.

כפי הכשרתו בהכנת הלוחות, כן תהיה קבלתו

והנה אנכי אשר בחמלת ה' עלי שם חלקי בין העמלים עם הציבור, אשר בשנת תרמ"ד נקראתי ע"י דו"ז הג' ר"א גארדאן ז"ל, להיות מורה לתלמידים בטעלז בהישיבה שמה, ובשנת תרס"ג לעיר מאלטש, ובשנת תרס"ז לעיר בריינסק, ובשנת תר"פ להורדאנא, וזכיתי למשוך אחרי לב שומעי לקחי בכל המקומות של מרביצי התורה הנ"ל, אשר כל זה הוא לא לפי מעשי ולא לפי כשרונותי, רק בסגולת עשר תעשר כמש"כ, שמעודי עד היום, עתותי מעושרים לעצמי ולשומעי לקחי.

ולכן אקוה אשר גם בהוצאת ספרי זה להפיצו לרבים, יחנני הטוב והמטיב למשוך את לב העמלים בעומק הלכה, להגות בו ולהוסיף לקח ויהיה חלקי עמהם סלה, והנה אדע שספרי זה לא יהיה מקובל לכל, כי הרבה לומדים לא הורגלו להגות בדרך העיון, כפי דרך העיון הסובב והולך ברוב הענינים הנאמרים בספרי זה, שהרבה דרכים לתורה וכל אחד מוצא טעם לפי הרגלו, ועוד לזה שרוב הענינים המתבארים בו הם ענינים הדרושים עיון וגייעה,

הנה אדע שספרי זה לא יהיה מקובל לכל

בדבר
שצריך
עיון ויגיעה,
תלוי עיקר
הדבר אם
המתלמד
מאמין
במעלת
המלמדו

ולא יתפסו גם בלב מבין בהבטה בעלמא, ולא כל אדם רוצה לתלות החסרון בעצמו מחמת עומק המושג וחסרון המשיג. ושמעתי דבר נאה ומתקבל בשם גיסי המנוח הרה"ג מוה"ר שלמה זלמן בהר"ר קלמן אבעל מטעלז, בהא דמסופר בגמ' (בבא קמא כ.) בסוגיא דזה נהנה וזה לא חסה, דרב חסדא בעי מרמי בר חמא והשיב לו לכי תשמש לי, שקל סודרא כרך ליה. דבהשקפה ראשונה מתמיה, וביאר הרב הנ"ל שהענין הוא, שבדבר שצריך עיון ויגיעה תלוי עיקר הדבר אם המתלמד מאמין במעלת המלמדו, אז אם לא יבין בראשונה, יתלה החסרון בעצמו, ויוסיף אומץ ליגע את עצמו ואז יבין באחרונה. אבל אם דברי המלמדו קלים בעיניו ולא שוה לו להתאמץ לעמול בהם, אז אם לא יקבל הדברים במשקל הראשון יניחם או יבטלם בלבו ודין. ולכן כאשר ידע רמי בר חמא את עומק הענין שרצה ללמדו, לא רצה ללמדו עד שיתאמת לו שרב חסדא משתוקק להתלמד ממנו כתלמיד מרב, ולכן לא למדו הדבר עד שימשש אותו כתלמיד לרב, ודברי פי חכם חן.

ועפ"ז אפשר לבאר מה שדרשו חז"ל על הכתוב 'ואברהם זקן בא בימים' (יומא כח.), אמר רמי בר חמא מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם. אברהם זקן ויושב בישיבה, ולא נתבאר מהיכן למדו ענין זה מקרא זה, ועפ"י ד"ל דהנה בג' (בבא מציעא פז.) איתא, עד אברהם לא הוי זקנה ומאן דהוי בעי לאשתעי בהדי אברהם הוי משתעי בהדי יצחק, ביצחק הוי משתעי באברהם, אתא אברהם ובעי זקנה, שנאמר ואברהם זקן בא בימים, וענין זקנה האמור בזה, הוא שיבה המתגלה לכל עין רואה, ולכן למדו חז"ל מזה שהיה אברהם יושב בישיבה, שעיקר התועלת להכיר מעלת הזקנה הוא למתלמד, שאם יכיר שראוי לפניו להעמיק עיונו בדברי מלמדו, אז ישיג התועלת הנרצה כמש"כ.

אם
לא יבין
בראשונה,
יתלה
החסרון
בעצמו,
ויוסיף
אומץ ליגע
את עצמו
ואז יבין
באחרונה

וכן אחשוב שרק אלה אשר ייקרו דברי בטרם ראום או שמעום, ימצאו חפץ להגות בספרי פ"ה וישוו בעיניהם גם להעמיק עיונם אם גם לא יבינום במשקל ראשון, ואז יקבלו דברי בע"ה. אבל ראוי לידע ולהתבונן לדעתי מה שאמרו חז"ל (חגיגה טו.), ורבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר, והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא', אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. ומסיק הש"ס לא קשיא הא בגדול הא בקטן. וראוי להבין לפי"ז איך סתים רבי יוחנן דבריו, שדבריו רק בקטן ולא בגדול. וי"ל דכאשר נדקדק מה שאמר רבי יוחנן יבקשו תורה מפיהו, ולא אמר ילמדו ממנו. דבאמת הלומד מחבירו, אינו לומד מפי המלמדו, אלא שומע ושוקל בפלס שכלו, והוא מבין הדבר. וזה אינו לומד 'מפי' המלמדו רק משכל של המלמד. ותורה מפה נחשבת אם מקבל הדברים כפי ששמע בלי בקורת, ועל ענין זה אמר רבי יוחנן שלקבל תורה מפה, אינו ראוי רק אם הרב דומה למלאך ה' צבאות.

ולפי"ז (חסר שורה בקטע זה) מרומז בדברי רבי יוחנן הבדל בין קטן לגדול, דקטן לומר תורה מפה, שאינו ראוי לבקר מה לקרב ומה לרחק, וגדול שיש בכוחו לבקר אינו לומד תורה מפה. וכמו כן ראוי לעורר לכל ההוגה בספרי אחרונים, לדבר זה יש ללמוד מהא דאמרינן בגמ' (בבא מציעא פה.) פרק השוכר את הפועלים, דאמר רבי חייא אנא עבידנא דלא תשתכח תורה מישראל, ומפרש שם שהיה זורע פשתים ומגדל נישבי וצד צבאים ועושה קלפים, וכותב חומשים. לרמז דכל מה שיש בכוחנו להחל מהתחלת התורה, עלינו לעשות בעצמנו לפי ערך שהורשה לנו לחקור

ספרי זה
אינו ספר
ש"ת,
רק ביאור
הלכות

ולהתבונן, ולא לסמוך על דברי הגדולים שקדמונו. וגילוי דעתי זאת יהיה לי להכרעת כף זכות להוגים בספרי אם ימצאו דברי סותרים לדברי גדולים שקטנם עבה ממתני. או שכוונתי לדברי גדולים, ולא הבאתי דבריהם, או שהבאתי דבריהם ודחית אותם. כי לרגלי הלך-נפש בדרך הלמוד כאמור, עיינתי מעט בספרי אחרונים, כי ספרי זה אינו ספר שו"ת רק ביאור הלכות אשר שקול הדעת החפשי הורשה בזה לכל העוסקים בעיון הראוי ומועיל.

אחרי הקידה וההשתחוויה להעליון הטוב ומיטיב אשר זכני להוציא לאור ספרי זה, אציב מצבת זכרון לנפשות הורי, אדוני אבי מורי המופלג בתו"י **יצחק שמואל הכהן ז"ל** ואמי מורתי **רחל בת הרב אליעזר שמואל ליובעצקי ז"ל** אשר התאמצו יותר מכוחם להחזיק אותי כל ימי נעורי באהלי התורה שהתכוננו בעת ההיא, ישיבת מיר וואלאזין, ולשמם וזכרם קראתי ספרי בשם **'שערי ישר'** שראשי אותיות שמם עולה שם **'ישר'** וגם שמי כלול בו, וכן יהיה זכרון עולם לנפשות חמי הרה"ג **משה מרדכי אידעלוויץ ז"ל** וחמותי **רחל בת הרה"ג ר' אברהם שמואל גארדאן ז"ל** שכל מגמתם היתה לסבב עניני שתהא תורת אומנתי ומחשבתם הרצויה היתה בעזרי בעז"ה. ותבדל לחיים טובים רעיתי הכבודה הרבנית **לאה תחיה שהיתה לעזר לי בכל הליכות נפשי מאז ועד היום, ויזכרו לטוב בני רב חביבי הרה"ג סוע"ה מוה"ר משה מרדכי שליט"א וחתני הרה"ג סוע"ה מוה"ר שרגא פיוויל הינדעס שליט"א, שהיו לי לעזר באיזה ענינים להכריע הספיקות, ויזכרו לטוב גיסי הנעלה מר **אליהו משה היילפרן שליט"א** ואחותי הכבודה **מינא לאה תחיה** שחשבו מחשבות לקבל עליהם הוצאת ספרי לאור, וכן זכור לטוב כבוד גיסי הרה"ג סוע"ה מוה"ר **צבי יהודה אלשוואנג שליט"א** רב בשיקאגא שהמציא לי התחלה הראשונה, להדפסת ספרי, ואפריון אמטיה להבחור הנעלה חו"ב מר **אהרן ישעיה נ"י** אשר עבד עבודה תמה, להעתיק את הכתב יד בכתב נקי כיד ה' הטובה עליו, ולא היה קורא בו כקורא להגיה, ויגע ושנן כל ענין היטב עם בני גילו, ומהם גם נכדי הנעלה חו"ב מר **קלמן נ"י**, יהיה זכרם לברכה ויעלו על במתי האושר לברכה ולתפארת. ואנכי תפלה שכה יעזרני העליון להוציא לאור את יתר פרי עשתונותי אשר אתי בכתובים להפיצם בישראל.**

דברי המצפה לישועה ולהרמת קרן תוה"ק ובנין ציון וירושלים בב"א.

שמעון יהודא הכהן שקאפ

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

שערי ישר <מהדורה חדשה> - א שקופ, שמעון יהודה בן יצחק שמואל הכהן עמוד מס : 21 הודפס ע"י אוצר החכ